

Inzelt András

Kriminológia tanszék

Témavezető: Lévay Miklós

UZSORABŰNÖZÉS, AVAGY A „KAMATOS PÉNZ” ÚTJA MAGYARORSZÁGON

I. Bevezetés

Az első általános fizetőeszközök megjelenése óta az emberi közösségek életének és a gazdasági körforgásnak természetes velejárója a pénzkölcsönzés. Ugyan a fogalomhoz köthető jelentéstartalom bizonyos változásokon ment keresztül a társadalmi-, ipari-, illetve gazdasági- változások során, de alapvető jelentése mind a mai napig általános és egyértelmű mindenki számára. A pénzkölcsönzés sokáig ingyenes tevékenységnek számított, különösen az egyes emberi közösségeken belül adott pénzkölcsönöknél. A kamat szedését több uralkodó is törvényileg tiltotta, illetve bizonyos vallási dogmákban is megjelenik a kamat helytelenítése. Természetesen a kamat megítélése is sokat változott a gazdasági viszonyok átalakulásával párhuzamosan, azonban a túlzott mértékű kamatot valamennyi korban elítélték. A túlzott mértékű kamatot, leginkább uszoraként szokás emlegetni, mely kifejezés a latin „usura”, azaz kamat szóból ered, napjainkban azonban már egészen más jelentéstartalommal bír, mint egykoron. Az uszorához a XXI. században meglehetősen negatív jelentés kötődik, mégis jelen van mindennapjainkban és komoly társadalmi problémákat, feszültségeket generál és mélyít el. Az uszora nem csak a legszegényebb társadalmi rétegeket sújtja, hiszen burkoltan, illetve eltérő megnevezéssel jelen van a mindennapi gazdasági- és üzleti életben is. Közvetlenül vagy közvetve számtalan ember életét érinti, ami képes megingatni a gazdaság egyensúlyát.

Az uszorakölcsönt több gazdasági dimenzióban is értelmezhetjük, azonban a téma jelentős terjedelmére való tekintettel ezen előadás keretében a legnyilvánvalóbb jelentéstartalmával, a társadalom gyakran legszegényebb rétegeibe tartozó emberek számára nyújtott uszorakölcsönökkel kívánok foglalkozni, hiszen meg kell ismernünk az alapokat, ahhoz hogy az összetettebb jelentéstartalommal foglalkozhassunk. Ezeket az alapokat, pedig, úgy vélem, hogy a „leginkább nyilvánvaló” uszorakölcsönökön révén tekinthetjük át a legkönnyebben.

II. Az uzsora meghatározása

Magyarország társadalma gazdasági szempontból napjainkban erősen szegmentált. A különböző társadalmi rétegek közötti vagyoni különbségek igen jelentősek, és az úgynevezett társadalmi szolidaritás nem alkalmas arra, hogy megoldja a leszakadt, elszegényedett társadalmi csoportok problémáit. A szegénység bizonyos csoportok, illetve települések esetében kiemelt probléma, ugyanis ezek az emberek a szegénységnek olyan szintjén élnek, melyből szinte kilátástalan számukra a kitörés. Közülük sokan egyáltalán nem rendelkeznek munkával, havi szükségleteiket pedig a szociális rendszer által biztosított forrásokból fedezik. A problémát erősíti a közösségi összetartás, illetve a baráti rokoni kapcsolatok gyengülése is. Ezek a tényezők sokszor kilátástalan helyzetbe sodorják az embereket, akik a felmerülő napi nehézségek megoldása során gyakran olyan kiszolgáltatott helyzetbe kerülnek, mely arra kényszeríti őket, hogy túlélésük érdekében a következmények mérlegelése nélkül számukra teljesíthetetlen alkut kössenek, ami az első lépés azon az úton, hogy bekerüljenek az uzsorakölcsönök körforgásba, melyből kiszállni szinte lehetetlen.

Az *uzsora fogalmának* definiálása igen nehéz feladat. A szakirodalomban több meghatározást is találhatunk, azonban személyes véleményem szerint a következő meghatározás a legalkalmasabb a jelenség rövid körülírására. Eszerint az uzsora nem más, mint: „*Kölcsönadott pénz használati díjaként követelt, aránytalanul és jogtalanul nagy kamat.*”¹

Mint az a meghatározásból is egyértelműen kiderül, az ügyletet a piaci viszonyokhoz mért kiemelkedően magas kamat különbözteti meg a szabályos kölcsönügyletektől. A másik fontos fogalom, amit mindenképp tisztáznunk kell az *uzsorás fogalma*, hiszen napjainkban a médiában és egyéb fórumokon gyakran alkalmazzuk ezt a kifejezést, kérdés azonban, hogy minden esetben helyesen alkalmazzuk-e, és ténylegesen olyan személyeket illetünk-e vele, akik valóban uzsorásnak tekinthetők kriminológiai szempontból is. Uzsorásnak azokat a személyeket nevezzük, akik rendszeresen nyújtanak uzsorakölcsönt, kihasználva a kölcsönkérők szorult helyzetét. Az uzsorát a köznyelvben gyakran *kamatos pénzként* is szokták emlegetni. Az uzsorások általában a közösség tagjai által jól ismert személyek, akik tevékenységüket nyíltan végzik, és a közösségen belül rendelkeznek azzal a tekintéllyel, illetve azokkal az információkkal, melyek ahhoz szükségesek, hogy tevékenységüket végezhessék. Az uzsorások gyakran olyan családok tagjai, akik meghatározó, vezető szerepet tölthettek, töltenek be a közösség életében, így tekintélyü-

¹ BÉRES – LUKÁCS 2008, 73. o.

ket sokszor nem pusztán erőszakos módszerekkel vívják ki, hanem pozíciójukat családi hátterük is erősíti.

Természetesen a „kamatos pénzt” a társadalom egyöntetűen elítéli, azonban a „hiteligénylők” számára ez a pénz az életben maradásuk feltétele. A felvett kölcsönök gyakran mindennapi élelmiszerek, illetve gyógyszerek megvásárlására szolgálnak, és bár ezek az összegek segítenek a napi nehézségek megoldásában, hosszú távon azonban mélyítik az amúgy is komoly problémákat.

III. Az uzorakölcsönök jellemzői

Az uzorakölcsönt a rászoruló általában vagy a mindennapi krízishelyzetek megoldására, vagy a váratlanul felmerülő gondok orvoslására veszik fel. A mindennapi krízishelyzetek közé soroljuk a korábban már említett gyógyszer és élelmiszer-szükségleteket, míg váratlan problémának tekinthetjük például a családon belüli hosszabb távú betegségeket, és az esteleges halálesetekkel járó költségeket.

A kis összegű uzorakölcsönzéssel kapcsolatos ismert kutatások jelentős részét elszegényedett településeken, illetve közösségekben folytatták le. A felmérések alapján a kölcsönt felvevő személyek leggyakrabban roma származásúak, és általában 3 gyermeket nevelnek. Ezek a háztartások általában nem vezetnek pontos nyilvántartást kiadásaikról, de a statisztikai felmérések során a válaszadók többsége az átlagos havi kiadások tekintetében havi 30.000,- Ft és 100.000,- Ft közötti hiányt jelölt meg, amit idénymunkákból, baráti rokoni segítségből, illetve kölcsönökből próbálnak fedezni. A háztartások az esetek többségében a szociális segélyeken kívül nem rendelkeznek állandó bevétellel az idénymunkákból származó jövedelmeket leszámítva, így az esetek többségében nem készítenek hosszú távú pénzügyi terveket és nem rendelkeznek megtakarításokkal sem.

Az uzorások a közösség ismert tagjai, tevékenységük lakókörnyezetükben mindenki számára nyilvánvaló. Biztos anyagi háttérrel és megfelelő tekintéllyel rendelkeznek a közösségen belül, ami megkönnyíti az „üzletmenet” folytatását. Pontosan ismerik a közösség tagjainak anyagi helyzetét rokonsági, baráti kapcsolataikat, napi illetve váratlanul felmerülő problémáikat is. Ügyfélkörük az esetek többségében állandó, és tisztában vannak vele, hogy az egyes hitelfelvevők esetlegesen mely másik uzorásnak tartoznak rajtuk kívül. Általában kijelölt területen dolgoznak, amit a közösségen belül tevékenykedő uzorások tiszteletben tartanak. Tevékenységüket családjuk illetve rokonaik is segítik, akik biztosítják a napi „üzletvitel” zavartalan bonyolítását. Amennyiben valamely uzorás hosszabb vagy rövidebb időre akadályoztatva lenne tevékenysége folyamatos folytatásában, úgy úgy-

félkörét az átmeneti időszakban valamely hozzátartozója, vagy más uzsorások veszik át, akik azonban a haszon jelentős részét megőrzik az átmenetileg akadályoztatott „kölcsonnyújtó” számára, így az üzletmenet folyamatos, és külső személyek által szinte sérthetetlen.

Gyakorlati működését tekintve az uzsorakölcsönzés igen egyszerű folyamat. Tekintettel arra, hogy az uzsorások kilétét a közösségeken belül nem fedi titok, így bármely rászoruló felkeresheti őket napi gondjai átmeneti megoldásának reményében. Mindemellett az uzsorások rendszeresen körbejárnak működési területükön, felajánlva „átmeneti segítségüket” a rászorulóknak.

A kölcsönök összege általában nem túlzottan jelentős, 15.000,- illetve 40.000,- Ft nagyságrend között mozognak, átlagos futamidejük 1-2 hónap, a kamat mértéke pedig 50 %-tól 100 %-ig terjed. A kölcsön felvételekor a felek kizárólag a felvett hitelről, illetve a visszafizetendő összegről és a visszafizetés időpontjáról állapotlanak meg, az egyéb – törvényileg ellenőrzött hitelfelvételeknél megszokott – kondíciók, mint például THM, a hitel fedezete stb. szóba sem kerülnek az ügylet során, hiszen ezekkel a tényezőkkel a hitelezési szituációból kifolyólag a felek nem foglalkoznak. Alapvetően ezen összeg visszafizetése nem tűnik lehetetlennek, azonban, ha figyelembe vesszük, hogy a kölcsönigénylő háztartások többségének havi bevétele nem éri el a 150.000,- Ft-ot sem, és ha a felvett összeg után havi 100 %-os kamatot számolunk, akkor könnyen kiszámítható, hogy ha a hitel összegét nem sikerül az első három hónapban visszafizetni, úgy a hitelfelvevő végzetes adósságcspadába kerül, amiből többé nincs menekvés.

Az ügyletet természetesen nem rögzítik írásban, így semmilyen bizonyíték nem marad annak létrejöttéről. Az uzsorások pontosan tudják, hogy a hitelfelvevők a hónap mely napján jutnak hozzá havi segélyükhöz, így ezeken a napokon felkeresik ügyfeleiket, akik a segélyből először az uzsorásoknak járó törlesztést fizetik ki. Bizonyos esetekben az uzsorás birtokában van az a bankkártya, amelyre az adósnak járó állami támogatást utalják, így minden hónapban közvetlen lehetősége nyílik az aktuális havi törlesztő részlet beszedésére. Az adósok azonban az esetek többségében nem tudják határidőben megfizetni tartozásukat – ez sokszor az uzsorásoknak is érdekük –, így a futamidő végén fennálló hátraléokra az uzsorás további kamatot számol, melynek visszafizetésére általában egyáltalán nincs esély önerőből. Az adósok megoldásként sok esetben más uzsorástól kérnek hitelt korábbi adósságuk törlesztéséhez. Az így megindult körforgásból kiszállni szinte lehetetlen az adósok számára.

Az uzsorások a részletek behajtása során, gyakran fenyegetik adósaikat erőszakkal, azonban tényleges tettelegességhez igen ritkán folyamodnak, hiszen közösségen

belüli tekintélyük jóval komolyabb erőt biztosít számukra, másrészt az adósok tisztában vannak kiszolgáltatott helyzetükkel és a ténnyel, miszerint rossz hitelképességi mutatóik miatt kizárólag uzsorásaiktól várhatnak további kölcsönt, amennyiben jövőbeli problémáik ezt szükségessé teszik. A rendszeres kölcsönök nélkül az adósok nem képesek boldogulni, így kénytelenek korábbi kölcsöneik folyamatos törlesztésére, azért, hogy újabb hitelekhez jussanak.

IV. Az uzsorakölcsön a gazdasági bűncselekmények rendszerében

Ahhoz, hogy teljes körű képet kaphassunk az uzsorakölcsönzés bűncselekményéről, szükséges, hogy tisztában legyünk vele, hol helyezi el a cselekményt a kriminológia tudománya a bűncselekmények rendszerében. A cselekményt elsősorban gazdasági bűncselekménynek tekintjük, hiszen kriminológiai értelemben gazdasági bűnözésnek a *„gazdálkodás menetében megvalósuló, vagy ahhoz szorosan kapcsolódó bűnözési formát kell tekinteni, amely – akár az elkövetés módjára (gyakran a gazdálkodás legális formáinak, kereteinek felhasználásával vagy az azokkal való visszaélés révén), akár eredményére tekintettel – alkalmas arra, hogy esetleges egyéni érdekek sérelmén túlmenően elsősorban és jellemzően a gazdálkodás rendjét, a gazdálkodási kötelezettségeket, a tisztességes és törvényes gazdálkodás kereteit sértse vagy veszélyeztesse”*.² Megállapíthatjuk tehát, hogy a cselekmény elsődleges ismérvei alapján, melyeket korábban már felsoroltunk, megfelel a definícióban megjelölt főbb jegyeknek. Tovább folytatva a csoportosítást, a cselekményt a vagyoni elleni bűncselekmények alcsoportjába sorolhatjuk, olyan bűncselekmények mellett, mint például a sikkasztás, vagy a csalás, hiszen az elkövető elsődleges célja az anyagi haszonszerzés az áldozat vagyonának sérelmére. Ezeket a cselekményeket a Büntető törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény XVIII. fejezete részletesen is felsorolja. A kriminológia tudomány a Büntető törvénykönyvtől eltérően osztályoz bizonyos cselekményeket, mivel azokat a cselekményeket, melyek megvalósításában elsődleges szerepet játszik a tetteles erőszak, általában az erőszakos bűncselekményekhez sorolja. Ennek ellenére az uzsorakölcsönzést a vagyoni elleni bűncselekmények csoportjába soroljuk kriminológiai szempontból is, hiszen mint azt említettük a cselekmény elkövetése során nem játszik elsődleges szerepet az erőszak, sőt még a törlesztő részletek behajtása során is igen ritkán kerül sor tettelegességre.

² GÖNCZÖL – KORINEK – LÉVAY 1999, 187. o.

V. Az uzorakölcsön jogi szabályozása, a törvényi fellépés lehetőségei

Az uzorakölcsönzés problémájának jelentőségét jól szemlélteti, hogy a kérdéskör felkeltette a jogalkotók figyelmét is, akiknek be kellett látniuk, hogy a korábbi szabályozás nem biztosít megfelelő fellépési lehetőséget az uzorakölcsönökkel szemben. A megfelelő jogszabályi háttér megteremtésének egyik első lépéseként 2008. december 15-én az Országgyűlés elfogadta az egyes törvényeknek az uzoratevékenységgel szembeni fellépést elősegítő módosításáról szóló 2008. évi CXV. törvényt. Az új jogszabály módosította mind a Polgári törvénykönyv, mind a Büntető törvénykönyv rendelkezéseit. A jogszabály módosítást követően a Btk. 330/A. §-ban új tényállásként jelent meg az „Uzorarabűncselekmény”:

„330/A. § (1) Aki más rászorult helyzetét kihasználva olyan különösen aránytalan mértékű ellenszolgáltatást tartalmazó megállapodást köt, amely alkalmas arra, hogy annak teljesítése a megállapodás kötelezettjét, a megállapodás kötelezettjének a vele közös háztartásban élő hozzátartozóját, illetve a megállapodás kötelezettje által – jogszabályon, bírósági határozaton, hatósági határozaton vagy szerződésen alapuló tartási kötelezettség alapján – eltartott személyt súlyos vagy további súlyos nélkülözésnek tegye ki, büntetést követ el, és három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) A büntetés öt évig terjedő szabadságvesztés, ha az uzorarabűncselekményt

a) bünszövetségben,

b) üzletszerűen

követik el.

(3) Mellékbüntetésként kitiltásnak is helye van.

(4) Korlátlanul enyhíthető annak a büntetése, aki az uzorarabűncselekményt, mielőtt az a hatóság tudomására jutott volna, a hatóságnak bejelenti és az elkövetés körülményeit feltárja.”

Az új tényállás alapesetben három, minősített esetben öt évig terjedő szabadságvesztéssel rendeli büntetni az uzorát. A jogalkotó nem határozta meg az aránytalan mértékű szolgáltatás fogalmát, és nem utal a Ptk. által alkalmazott feltűnő értékaránytalanság fogalmára sem, így a büntető joggyakorlat feladatává tette, hogy meghatározza, mely ellenszolgáltatásokat tekinti különösen aránytalan mértékűnek.

Fontosnak tartom még kiemelni, hogy a jogalkotó eredmény-bűncselekményként definiálta az uzorát. Tehát a bűncselekmény csak abban az esetben valósul meg amennyiben az uzorással kötött megállapodás alkalmas arra, hogy a sértettet súlyos vagy további súlyos nélkülözésnek tegye ki. Ez a megfogalmazás nehéz fel-

adat elé állítja az igazságszolgáltatás szerveit, hiszen annak elbírálása, illetve bizonyítása, hogy egy megállapodás alkalmas-e arra, hogy valakit nélkülözésnek tegyen ki, igen nehéz feladat. Mindemellett, amennyiben eltekintünk egy pillanatra a legszegényebb rétegek számára nyújtott uszora-hitelektől, úgy felmerülhet a kérdés, hogy amennyiben például két „jómódú” magánszemély köt kölcsönszerződést, mely kölcsön éves kamata tegyük fel 500 % akkor, ha az adós a futamidő végén teljes tartozását súlyos nélkülözések nélkül képes visszafizetni, esetlegesen csak jelentős vagyonszétválás történik, úgy ez a Btk. szabályai szerint nem minősülne uszora-bűncselekménynek. További fontos kérdés, hogy ha a hitelfelvevő már a hitel felvételekor súlyos nélkülözésben szenved, hisz ez gyakori eset, akkor, miként állapítható, meg hogy az uszora-kölcsön még súlyosabb nélkülözésnek tette, ki, illetve, hogy a kölcsön nélkül egyáltalán fenntartható lett volna életvitele.

Mindezek alapján úgy vélem, hogy a Btk. által bevezetett új tényállás fontos lépését képezi az uszora elleni harcnak, azonban az alkalmazás során nyert tapasztalatok birtokában fontos annak további finomítása.

A Btk. mellett természetesen a Ptk. is fellép az uszora-kölcsönzés ellen, saját eszközrendszerével. A már idézett 2008. évi CXV. törvénnyel módosított Ptk. 201. §-a következő rendelkezéssel harcolt az uszora ellen:

„201. § (2) Ha a szolgáltatás és ellenszolgáltatás között anélkül, hogy az egyik felet az ajándékozás szándéka vezetné, a szerződés megkötésének időpontjában feltűnően nagy az értékkülönbség, a sérelmet szenvedő fél a szerződést megtámadhatja.

(3) A (2) bekezdésben foglaltak irányadók abban az esetben is, ha a hitelnújtó szerződésben meghatározott szolgáltatása és a teljes hiteldíj között – a szerződéskötés egyéb körülményeit is figyelembe véve – feltűnően nagy az értékkülönbség.”

Ahhoz, hogy a rendelkezés alkalmazhatóvá váljon szükség volt a teljes hiteldíj fogalmának meghatározására, melyet a Ptk. 685. § a következőképpen határozott meg:

„685. § f) *A teljes hiteldíj*: a kölcsönért fizetendő ellenérték, amely tartalmazza a kamatokat, folyósítási jutalékokat és minden egyéb – a kölcsön felhasználásával kapcsolatosan teljesítendő – ellenszolgáltatást.”

A Ptk. 201. § (3) bekezdését és 685. § f) pontját 2012. január 1-től hatályon kívül helyezte a kölcsönök kamatai és a teljes hiteldíj mutató korlátozása, valamint az átlátható árazás biztosítása érdekében az egyes pénzügyi tárgyú törvények módosításáról szóló 2011. évi CXLVIII. törvény 2. §-a. E törvény 1. §-a ugyanakkor módosította a Ptk. 232. § (3) bekezdését, ami a pénztartozás esetén fizetendő a kamat mértékéről szól:

„232. § (3) A kamat mértéke – ha azt a felek nem határozták meg és jogszabály kivétel nem tesz – megegyezik a jegybanki alapkamattal. A magánszemélyek egy-

más közötti viszonyában kikötött kamat – ha jogszabály eltérően nem rendelkezik – a jegybanki alapkamat 24 százalékponttal növelt mértékét meghaladó részében semmis. A fizetendő kamat számításakor az érintett naptári félévet megelőző utolsó napon érvényes jegybanki alapkamat irányadó az adott naptári félév teljese idejére.”

A Ptk. 202. §-a pedig nevesítve is fellép az uzorás szerződések ellen a következőképpen:

„202. § Ha a szerződő fél a szerződés megkötésekor a másik fél helyzetének kihasználásával feltűnően aránytalan előnyt kötött ki, a szerződés semmis (uzorás szerződés).”

A fenti szabály alapján, uzorás szerződésnél tehát *„A felek szerződéses viszonyában az aránytalan előnyt vállaló félnek valamilyen hátrányos, szorult helyzetben kell lennie, amely arra készteti, hogy a szerződést ilyen feltételekkel is megkösse.”*³ A szerződés alapvető ismérve, hogy az egyik fél kihasználja a másik szorult helyzetét, és ezáltal feltűnően aránytalan előnyt köt ki. Tehát a Btk. szabályainál említett példaesetben – két jómódú magánszemély közötti kölcsönügylet – a Ptk. szabályai megoldást jelenthetnek, azonban ezen szabályokhoz nem kapcsolódik közvetlen büntetőjogi szankció. A Ptk. ezen rendelkezéseinek gyakorlati alkalmazhatósága azonban igencsak nehézkes, tekintettel arra, hogy az uzorás szerződés bizonyítása igen nehéz, sokszor lehetetlen feladat, mivel mint azt már korábban említettem, ezek a szerződések csak szóban jönnek létre, írásba foglalásukra nem kerül sor. Mindemellett az adósok sem hajlandók feljelentést tenni, mivel helyzetük igen kiszolgáltatott, és az uzorások által folyósított kölcsönök nélkül életük problémái sokszor megoldhatatlanná válnának.

Véleményem szerint az uzorahitelezés megfékezésére tett jogi lépések reménykeltőek, azonban még korántsem elégségesek ahhoz, hogy a helyzet megoldását jelentsék. Fontosnak tartanám az elmúlt évek tapasztalatai alapján a szabályozás további finomítását, illetve lényeges, hogy kialakuljon az egységes bírói gyakorlat az egyes körülmények mérlegelésére vonatkozóan, hiszen több szubjektív elemet is tartalmaznak a törvényi tényállások, melyek megítélése a bíróság feladata. A tendencia mindenesetre pozitív, hisz míg 2005. és 2008. között megközelítőleg évente átlag 15 uzorával kapcsolatos ügy került a bíróságok elé – természetesen ebben az időszakban is lényegesen több uzorakölcsönre került sor –, addig ez a szám az igazságszolgáltatás határozottabb fellépésének és a 2008-as törvényi szabályozásnak köszönhetően az elmúlt években jelentős emelkedésnek indult.

³ Polgári jog I-IV. Kommentár, 715. o.

VI. Gyorskölcsönök

Az alapvető jogszabályi háttér tisztázását követően, úgy vélem mindenképpen fontos néhány szót ejtenünk a napjainkban oly népszerű gyorskölcsönökről. A médiában nap mint nap szembesülhetünk a különböző gyorskölcsönt nyújtó szolgáltatók hirdetéseivel, akik azonnal kis összegű készpénz biztosítását ígérik az ügyfelek számára.

A kölcsönszerződések megkötésekor az igénylők sosincsnek könnyű helyzetben, hiszen a pénzintézetek általános szerződési feltételeinek a vonatkozó jogszabályoknak, illetve a kölcsönszerződés rendelkezéseinek megismerése és megértése sokszor még a magasan iskolázott ügyfelek számára is nehézséget jelent. A bankok által folyósított kölcsönök esetében mindemellett az ügyfelet hosszadalmas hitelbírálatnak vetik alá, ami akár több hétig is eltarthat, így az nem jelent gyors megoldást a kölcsönigénylő problémájára.

A gyorskölcsön iránti igényeket a társaságok 1-2 nap alatt elbírálják, az ügyfélnek pedig nincs szüksége kezesre vagy biztosítékra, mint ezt a reklámokban is hangsúlyozzák. A kölcsönök kis összegűek – 30.000,- Ft és 250.000,- Ft között mozognak – ebből következtethetünk arra is, hogy, aki ekkora összegű kölcsönre szorul az vélhetően valamilyen váratlanul felmerülő, vagy reménytelennek tűnő élethelyzetet kíván megoldani, melyhez gyorsan van szüksége készpénzre, tehát a kölcsönfelvétel nem befektetési célzatú, így nem várható, hogy az ügyfél a felvett összeg által termelt haszonból kívánja visszafizetni tartozását.

A gyorskölcsönt folyósító vállalkozások többsége rendelkezik a PSZÁF engedélyével, mégis a közvélemény gyakran emleget uzsorás módszereket ezekkel a társaságokkal kapcsolatban, hiszen rendkívül magas költségek mellett folyósítják kölcsöneiket. A társaságok tisztában vannak vele, hogy ügyfeleik számára elsődleges fontosságú a kölcsönösszeg gyors folyósítása, és ezt a helyzetet kihasználva – a kölcsönügylet magas kockázati faktorára hivatkozva – szerződéseiket magas kamattal és költségekkel kötik meg. Figyelembe véve a gyorskölcsönök esetén alkalmazott magas THM mutatókat kiszámítható, hogy ha az adósok 65-70 %-a rendezi tartozását akkor a társaságok már vélhetően nyereségesek, tehát a magas kockázati faktor értékelése szubjektív.

A gyorskölcsönt folyósító társaságok ellen ugyan egyre több adós lép fel polgári peres úton, és a kölcsönügyletek kockázataira is igen alaposan felhívták a lakosság figyelmét, mindezek ellenére az igénylések száma nem csökkent számottevően.

Tekintettel arra, hogy nincs olyan egységes kritériumrendszer, amely alapján ezeket a kölcsönügyleteket egységesen uzsorás szerződésnek lehetne minősíteni,

ezért a fellépés igen nehéz. Az irreálisan magas kamatok visszaszorítása érdekében a jogalkotó a kölcsönök kamatai és a teljes hiteldíj mutató korlátozása, valamint az átlátható árazás biztosítása érdekében – ahogy erre már utaltam – a 2011. évi CXLVIII. törvénnyel módosította a Polgári Törvénykönyv, illetve a hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló törvény rendelkezéseit, és 2012. január 1-től bevezetett egy „kamatplafont”, mely a magánszemélyek között létrejött kölcsönügyletek esetében a [jegybanki alapkamat](#) 24 százalékponttal növelt mértékét nem haladhatja meg. Továbbá pénzügyi intézmény sem nyújthat a fogyasztónak – a törvényben meghatározott kivételektől eltekintve – olyan kölcsönt, amelynek a teljes hiteldíj mutatója meghaladja a [jegybanki alapkamat](#) 24 százalékponttal növelt mértékét. A bevezetett új rendelkezés hatásait a bevezetés óta eltelt idő rövidege miatt még nem tudjuk értékelni, azonban véleményem szerint mindenképpen fontos lépésnek tekinthető az uzsora elleni harcban.

VII. Alternatív megoldási kísérletek

Mint azt már korábban megállapítottuk, az adósságszapsdából való kilépés szinte lehetetlen az adósok számára, így bizonyos régiókban folyamatosan nő a szegénység, és a szociális juttatások egyre jelentősebb hányada folyik be egyenesen az uzsorásokhoz, ezzel az adófizetők pénzéből közvetlenül támogatva a bűnelkövetőket.

A probléma megoldására született meg az úgynevezett „*Mikrohitel program*” elképzelése, az indiai Gramen Bank mintájára, mely a csoportos hitelezés módszerével kívánt banki szolgáltatást nyújtani azon rétegek számára, akiknek a kereskedelmi bankok nem nyújtottak hitelt. A program eredetileg a fejlődő országok igényeinek megfelelően lett kialakítva, azonban több más országban is megpróbálták adaptálni a helyi viszonyoknak megfelelően. A hazai viszonyok azonban merőben eltérőek a fejlődő országokban uralkodó állapotoktól, így a program hazai megvalósítása sajnos egyelőre nem járt sikerrel.

Magyarországon a hitelkérelmekben megjelölt összegek általában jóval magasabbak, mint a fejlődő országokban, a hitelek felhasználását tekintve azonban nem vállalkozások beindítására, hanem a napi kiadások finanszírozására veszik igénybe őket. A hitelek törlesztése sajnos elég problematikus hazánkban, mivel az adósok általában uzsorahitelekkel is rendelkeznek, így elsődlegesen az uzsorástól felvett hitelt törlesztik, hiszen ezeknél a hiteleknél közvetlen fenyegetettségben tartják őket, míg a hitelintézet nem alkalmazhat ilyen eszközöket, pusztán jog által biztosított lehetőségekkel léphet fel adósaival szemben. Sajnos a bírósági és végrehajtási eljárások hosszadalmas menete nem képes olyan közvetlen nyomásgyakorlásra,

mint az uzsorások személyes látogatásai, így a program jelen formájában nem bizonyult alkalmazhatónak Magyarországon.

VIII. Záró gondolatok

Úgy vélem, napjainkban sokakban felmerül a kérdés, miért is kap ekkora figyelmet az uzsora bűncselekménye, és miért foglalkozik vele kiemelten a kriminológia és a büntetőjog tudománya illetve a törvényhozás egyaránt. Többen úgy gondolják, hogy a kölcsönt igénylők szabad akaratukból döntenek az uzsorahitelek felvétele mellett, és ezért vállalniuk is kell az előre meghatározott és általuk elfogadott feltételek teljesítését. Nem szabad azonban elfelejtenünk, hogy az uzsora áldozatainak jelentős része nem luxuscikkek vásárlására veszi igénybe a kölcsönt, hanem sokszor ez a pénz biztosítja számukra egy-egy kilátástalannak tűnő helyzet megoldását, amelyben nem várhatnak mástól segítséget, esetenként ezekből az összegekből biztosítják mindennapi túlélésüket. Ezzel a helyzettel az uzsorások is tisztában vannak és kihasználják ügyfeleik sokszor kétségbeejtő helyzetét, a hiteltörlesztés során pedig esetenként még az adósok számára kiutalt szociális juttatást is képesek elvonni a rászorulóktól.

Az uzsorakölcsönök számának növekedése mindemellett komoly társadalmi és szociális problémákra, a szociális ellátórendszer hibáira és a hazai hitelezés gondjaira is rávilágít. Ne felejtjük el, hogy az uzsorakölcsönzés nem csak a társadalom elesett rétegeinek körében gyakori, hanem mint említettem, a magyar gazdaságban és üzleti életben sem ritka jelenség a különböző rejtett formákban uzsorakamatra nyújtott kölcsön. Ezzel a problémakörrel azonban jelen dolgozatom keretei között nem foglalkoztam mélyrehatóbban, hiszen mint a bevezetőben is említettem a kérdéskör igen tág. Ahhoz, hogy a probléma mélyebb rétegeivel is foglalkozhassunk, először meg kell ismernünk annak alapvető jellemzőit és legismertebb elkövetési formáit. Mindazonáltal megállapíthatjuk, hogy társadalmunk helyteleníti az elesett és rászoruló személyek szándékos kizsákmányolását, hiszen ez a magatartás mind erkölcsi, mind gazdasági szempontból elítélendő és képes felborítani a társadalmi egyensúlyt. Álláspontom szerint, tehát közös érdekünk és kötelességünk az uzsorakölcsönzés elleni fellépés, ami kizárólag úgy lehet sikeres, ha a bűnügyi tudományok eredményeit a három fő hatalmi ág gyakorlati sikeresen átveszik és alkalmazza a társadalom egységes támogatása mellett.

Felhasznált irodalom

BÉRES Tibor – LUKÁCS György: Kamatos pénz a Csereháton (kutatási beszámoló) 2008. http://autonomia.hu/sites/default/files/files/1108/3586/kamatos_penz_a_cserehaton.pdf

FÁBIÁN Gergely: A „kamatos pénz” uzsorakamat a telepszerű körülmények között élők körében. Magyar Tudományos Akadémia Politikai Tudományok Intézete, Budapest, 2008

HORNYÁK Szabolcs: Az uzsora büntetőjogi megítélése egykor és ma. [Tanulmánykötet Erdősy Emil professzor 80. születésnapja tiszteletére](#), Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 2005

Kriminológia-szakkriminológia (Szerk: GÖNCZÖL Katalin – KEREZSI Klára – KORINEK László – LÉVAY Miklós) Complex Kiadó, Budapest, 2006

MARJÁN Adrienn: A modernkori uzsora. In: Studia Iuvenum Iurisperitorum – a Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kara Hallgatóinak Tanulmányai (Szerk.: DRINÓCZI Tímea) Pécs 2010

SZATHMÁRY Zoltán: Az uzsorabűncselekmény értelmezése egykor és most. Jogtudomány Közlöny LXV. évfolyam 2010/9.

Polgári jog I-IV. Kommentár a gyakorlat számára (Szerk.: Petrik Ferenc) HVG-Orac Kiadó, Budapest